

MERDEKA

Nr 42-43 - december 2009

ÖSTTIMOR

Information

Caritas i Östtimor

Charles Camara, som arbetar på Caritas Sverige, talade vid medlemsmötet den 9 november. Under presentationen visade han bilder från besök i landet efter självständigheten 2002. En demokrati växer nu fram under svåra omständigheter. Om man bedömer utvecklingen efter de förutsättningar landet har, måste den betraktas som positiv. Gatuförsäljarna blir fler och det finns även entreprenörer i liten skala. Staten arbetar för att skapa förutsättningar för entreprenörsverksamhet men det innebär i praktiken att utlänningar som kineser, malaysier och australier gynnas medan timoreserna själva tar hand om grovjobben. Caritas stödjer inkomstgenererande verksamhet som till exempel grönsaksförsäljning längs vägkanterna. Samtidigt finns det stormarknader, vilket skapar en konkurrenssituation. Medan utlänningar går till stormarknaderna och utländska företagare investerar sina intäkter utomlands, återinvesterar de inhemska entreprenörerna inom landet.

Korruptionen ökar

Det finns ett fåtal banker som monopoliserar bankväsendet. Bankerna stödjer projekt för barn. Fisket bedrivs alltjämt traditionellt. Av de stora fiskebåtarna utanför kusterna är få inhemska. Importen sker havsvägen via Dilis lilla hamn. I och med att det råder korruption inom tullväsendet är det svårt att importera utan att ha kontakter. Det är malaysier, australier och kineser som dominerar importen. Korruptionen tilltar i landet.

På grund av FN:s närvaro har landet en artificiell ekonomi. Det finns färre NGO:s (Non-Governmental Organizations) nu än 2003. Istället har antalet kineser och malaysier blivit fler.

Det råder brist på kontanter, infrastrukturen är dålig och det finns slumområden mitt i Dili. Det finns fortfarande kvar hus som förstördes i samband med oroligheterna 1999. Den katolska kyrkan omfattar 95% av befolkningen. Till det kommer en stark folktro. Det finns två certifierade universitet i Östtimor, men även lärarhögskolor som utbildar 50 lärare per år. Språksituationen är komplex. Få kan engelska och portugisiska men de flesta kan indonesiska och många indoneser bor i landet. Det råder utbredd motstånd mot användningen av portugisiska. Kyrkan använder tetum som gudstjänstspråk. Mödravården i landet är mycket dålig och mödradödligheten är hög. Prostitutionen ökar i Dili. Det finns inga förutsättningar för massturism i Östtimor men det finns dykkurser.

Caritas verksamhet

Caritas stöder yrkesutbildning vilket bidrar till att några tusen människor utbildas per år. Behoven uppgår dock till 100.000-tals människor. De av Caritas drivna skolorna utbildade först på engelska och tetum men använder nu portugisiska för att utbilda bland annat skraddare, bilmekaniker och dataexperter. Det finns en

Fortsättning på sidan 3

**Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien**

Merdeka & ÖsttimorInformation

Caritas i Östtimor	1
Redaktören har ordet	3
Besök från Östtimor	4
Generalsekreterarens Östtimorrapport	4
Brev ställer krav på FN i Östtimorfrågan	5
Australier vann första Tour de Timor	5
Strikta klädkoder i Aceh	5
På väg mot moderniteten	6
Rättegången mot president Ramos-Hortas angrifare	7
Maternus Bere - varför sådan uppståndelse?	9
Lokalval i Östtimor	10
Något om korruption i Östtimor	11
Ny brottsbalk i Östtimor	12
Rädda Papua och dess folk!	13
”Demokratifest” i Indonesien	14
Liten bank stor skandal för presidenten	16

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.

Prenumeration 125 kronor för 4 nummer
Lösnummer 35 kronor
Östtimorkommittén
c/o Pollák
Wiboms v 12, 2 tr
171 60 SOLNA
Tel 08-27 24 27
epost pren@osttimorkommitten.se
Plusgiro 1 81 92-5

Merdeka & ÖsttimorInformation

Ansvarig utgivare:
Gabriel Jonsson

Redaktör:
Gabriel Jonsson

Redaktionsadress:
Gabriel Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
redaktor@osttimorkommitten.se
Tel 08-33 62 47

Layout:
Östtimorkommittén

Adresser:
Föreningen ett Fritt Papua
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 4 19 12 84-1

Östtimorkommittén
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 1 81 92-5

Tryck:
Daus Tryck & Media AB

ISSN Nr: 1402-2559

Annonspriser på begäran

A 2009-12-20

Redaktören har ordet

Tioårsminnet av folkomröstningen den 30 augusti 1999, som självständighetsanhängarna vann med 78.5% av rösterna, uppmärksammades knappast alls i svensk press. Ett undantag är president José Ramos Hortas uttalande mot att upprätta en internationell domstol för att ställa de ansvariga för våldet under 1999 inför rätta. Som vi skrivit upprepade gånger är det rättsliga efterspelet en komplicerad fråga. Frågan har inte blivit mindre komplicerad efter att Östtimors regering alldeles innan firandet av tioårsdagen av folkomröstningen inleddes frigav den före detta milisledaren Maternus Bere. Beslutet fattades på indonesisk begäran av premiärminister Xanana Gusmão och effektuerades utan några juridiska processer. Detta nummer innehåller en längre artikel om Bere, som var delaktig i Suai-massakern den 6 september 1999 då ett stort antal dödsoffer krävdes, och fallet omnämns även i ett par andra artiklar. Det är ingen tvekan om att denna fråga fördjupat klyftan mellan folket, som vill att rättvisa ska skipas, och regeringen som framförallt vill ha goda relationer med Indonesien.

I september var prästen Manuel Ximenes gäst hos Caritas Sverige i fem dagar. Östtimor-kommittén fick då möjlighet att träffa honom vid två tillfällen, varav det ena redovisas. På grund av hans besök är Kay Engelhart från Caritas gästskribent i detta nummer med artikeln ”På väg mot moderniteten.” Vi skriver vidare om att läget i Östtimor under oktober behandlats i FN. Inför mötet i FN:s säkerhetsråd den 23 oktober lade generalsekreteraren fram sin rapport för januari-oktober 2009. Utöver uppgifterna om vad som hänt konstaterar han bland annat att ingen rättvisa har skipats för offren för övergrepp begångna mellan 1974 och 1999. Inför säkerhetsrådsmötet undertecknade kommittén ett brev riktat till rådet. Dess viktigaste innehåll är rättvisa och strafffrihet samt säkerhetsrådets, FN:s och världssamfundets ansvar för att komplettera de insatser regeringarna i Östtimor och Indonesien gör eller inte gör.

I november höll kommittén ett medlemsmöte vid

vilket Charles Camara från Caritas var talare. Han gav en lägesbeskrivning och redogjorde för Caritas verksamhet i landet. Bland övriga artiklar om Östtimor handlar den längsta om rättegången mot José Ramos Hortas angräpar som hittills inte gett svar på de många frågetecken som omger denna händelse. Andra frågor som är redovisade är lokalvalen i oktober, korruptionen, den nya brottsbalken och cykelloppet ”Tour de Timor”. Det är beklagligt att inget korruptionsfall med regeringsmedlemmar inblandade har tagits upp i domstol. Man får hoppas att det ska gå att stävja korruptionen – annars riskerar den att bli permanentad till nackdel för samhällsutvecklingen.

I juli omvaldes Indonesiens president Susilo Bambang Yudhoyono för en andra mandatperiod. En längre artikel handlar om parlamentsvalen som hölls under president Suharto (1966-1998) och de efterföljande valen, särskilt årets parlaments- och presidentval. För demokratin i Indonesien är det betydelsefullt att det är andra gången i rad presidenten valts av folket efter de indirekta presidentvalen under Suhartoeran och fram till 2004. Även om vi inte har med någon aktuell artikel om läget i Västpapua denna gång, tyder alla uppgifter som kommer ut från det svårbevakade området att kränkningarna av de mänskliga rättigheterna fortsätter och att ingen lösning av frågan är på gång. Detta nummer innehåller en artikel om att man måste skydda Västpapua och dess folk. Den enda artikel vi har med om Aceh, där freden ju har hållit sedan ett fredsavtal undertecknades av Rörelsen för ett fritt Aceh och Indonesiens regering i augusti 2005, handlar om nya strikta klädkoder. Muslimska kvinnor kommer inte att få ha på sig hårt åtsittande byxor eller jeans och männen kommer inte att få bära kortbyxor på begäran av lokala imamer. Påbudet har redan väckt protester.

Till sist vill jag önska alla läsare en riktigt god jul och ett gott nytt år.

Gabriel Jonsson

Fortsättning från sidan 1

tremånaderskurs i datautbildning. I och med att de flesta människor ej är vana vid att använda datorer får de börja med att skriva på skrivmaskiner. En kyrkoorden som finns på plats är Christian Brothers från Australien. Det finns kvinnokoopertiv för bland annat vävning.

Caritas ger finansiellt stöd medan det är lokal personal som vidareutbildar andra timoreser. Inom mekanik förekommer emellertid utbildning som leds av australier. Det finns 100-200 präster, varav 75% är in-

hemska, och omkring 300 nunnor. Till Caritas insatser hör även att dra vattenledningar i byarna och att stödja en jordbrukshögskola med 1.200 studenter. Ett projekt planeras för att leverera frukt och grönsaker från byarna till FN-administrationen. Caritas Sverige har ej egna projekt i Östtimor utan stöder finansiellt, ett stöd som uppgått till 20-25 miljoner kronor under de senaste 15 åren. Caritas är den största organisationen i världen för långsiktigt utvecklingsarbete.

Gabriel Jonsson

Stöd människorna i Papua och Östtimor genom att bli medlem i Föreningen ett Fritt Papua eller Östtimorkommittén.

Föreningarna arbetar för att i Sverige sprida information om Papua respektive Östtimor och ländernas folk och kultur samt verka för att Sverige ska stödja dem.

Besök från Östtimor

Prästen Manuel Ximenes, som hör till Salesianorden och sedan några månader vistas i Portugal, var fem dagar i september gäst hos Caritas Sverige. Östtimorkommittén medverkade i ett möte med honom och besökte en öppen föreläsning. Vid det senare tillfället talade han först kortfattat om Timors historia under den portugiska kolonialtiden och fram till den indonesiska invasionen 1975.

Därefter gick han mera detaljerat igenom den katolska kyrkans ställning. Han uppgav att 97% av befolkningen är katoliker medan en procent vardera är protestanter, muslimer respektive animister. Det finns två stift – Dili och Baucau – vilka i sin tur är uppdelade i 70 församlingar. Salesianorden kom in 1926 från Italien. Orden driver sju församlingar i Dili, Baucau och Lautem. Därtill har man hand om 32 skolor, vilka undervisar i bland annat jordbruksteknik, mekanik och

datakunskap. Caritas Sverige ger stöd till bland annat inköp av traktorer och utbyggnad av vattenförsörjningen.

När det gäller ekonomin, sade han att 75% av befolkningen är bönder och att 42% lever i fattigdom. Han visade bilder under presentationen så man fick se traditionella hus och vävnad av tyg – tais – som man bland annat gör utbildningar av landets flagga och band att hänga över halsen med.

Under frågestunden framkom det att mannen ger hustrun kor i samband med giftermål. Fler pojkar än flickor går i skolan som är obligatorisk till 14 års ålder. I de skolor som Caritas Sverige stöder är 80% pojkar och 20% flickor. Det finns få missionärer i Östtimor och prästerna utbildas inom landet.

Gabriel Jonsson

Generalsekreterarens Östtimorrapport

FN-chefen Ban Ki-Moons senaste Östtimorrapport (United Nations S/2009/504) omfattar perioden 21/1-23/9 och distribuerades till säkerhetsrådets medlemmar den 2 oktober. Rapporten kom till i enlighet med säkerhetsrådets resolution 1867 som förlängde United Nations Integrated Mission in Timor-Leste (UNMIT) fram till den 26 februari 2010. Efter introduktionen, som utöver de angivna uppgifterna innehåller data om UNMIT-personalen, behandlas den politiska utvecklingen sedan januari 2009. En viktig händelse var firandet av tioårsdagen av folkomröstningen den 30 augusti 1999. Säkerhetsläget var lugnt och nästan alla internflyktingar som uppkom i samband med den politiska krisen 2006 hade återvänt. Den 13 juli inleddes rättegångarna mot Gastão Salsinha och de övriga 27 åtalade för attackerna den 11 februari 2008 mot president José Ramos-Horta och premiärminister Xanana Gusmão. Åtgärder hade vidtagits för att stärka de demokratiska institutionerna och processerna, bland annat genom att lokalval skulle hållas den 9 oktober.

Ingen rättvisa skipad

Avsnitt tre handlar om att befrämja mänskliga rättigheter och att skipa rättvisa. Det kom in rapporter om brott mot de mänskliga rättigheterna av den nationella polisen och militären. Åtgärder hade vidtagits för att stärka rättsväsendet i samarbete mellan United Nations Development Programme och Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights i form

av bland annat utbildning och seminarier. Parlamentet hade ännu inte diskuterat sannings- och vänskapskommissionens respektive sannings- och försoningskommissionens rekommendationer. Ingen rättvisa hade därför skipats för offren för övergrepp begångna mellan 1974 och 1999. Den 8 augusti greps den förre ledaren för Lakseurmilisen Maternus Bere, som var åtalad för brott mot mänskligheten i samband med bland annat Suaimassakern den 6 september 1999, under ett återbesök i Östtimor. Han frigavs dock den 30 augusti på indonesisk begäran inför firandet av 1999 års folkomröstning. Beslutet ledde fram till en hätsk debatt i parlamentet.

Avsnitt fyra behandlar stöd till ekonomisk utveckling och humanitär hjälp. Tillväxten väntas fortsätta för den icke-oljebaserade ekonomin under 2009. Omvärlden utlovade fortsatt utvecklingsstöd och regeringen vidtog åtgärder för att uppnå millenniemålen och utveckla jordbruket. Med stöd från regeringen hade internflyktingarna kunnat återvända. Fortsatta åtgärder behöver vidtagas för att skapa drägliga levnadsförhållanden för internflyktingarna.

De tre avslutande avsnitten handlar om den medellånga strategin för UNMIT:s arbete, finansiella aspekter av UNMIT respektive observationer. De senare kretsar bland annat kring tioårsfirandet och regeringens politik.

Gabriel Jonsson

Prenumerera på Merdeka & ÖsttimorInformation genom att sätta in prenumerationsavgiften 125 kronor på plusgirokonto 1 81 92-5 och ange *Prenumeration*, namn och adress på talongen.
Du får de kommande fyra numren.

Brev ställer krav på FN i Östtimorfrågan

Organisationen La'o Hamutuk, som följer utvecklingen i Östtimor och bevakar FN-insatsen i landet, skickade den 20 oktober ett brev riktat till FN:s säkerhetsråd inför rådets möte den 23 oktober då läget i Östtimor diskuterades. Brevet lyfter fram frigivningen av den tidigare milisledaren Maternus Bere som en handling som de flesta östtimoreser var emot. Det uttrycker oro för att diplomati och själv censur begränsar informationen i generalsekreterarens rapport till säkerhetsrådet.

Det viktigaste budskapet är dock rättvisa och straffrihet och säkerhetsrådets, FN:s och världssamfundets ansvar för att komplettera insatserna regeringarna i Indonesien och Östtimor gör eller inte gör. Brevet betonar att befolkningen i Östtimor, till skillnad mot vad regeringen hävdar, vill att rättvisa ska skipas. Vidare understryks att det år 1999 var ett år med mycket våld

som inte har glömts bort av östtimoreserna. Referenser görs till diskussionen i parlamentet den 12 oktober angående frigivningen av Bere som ej gjordes i enlighet med juridiska principer utan på politisk basis. Det sägs att FN genom Serious Crime Unit inte levt upp till sina åtaganden att undersöka 396 fall från 1999 utan bara utrett 89 av dem (21 är nu under behandling). Vidare hävdas att rättsväsendet fungerar sämre än vad rapporten påstår. Ett appendix till brevet innehåller kompletteringar till generalsekreterarens rapport, däribland brister i hur lagar stiftas och implementeras. Det framkommer att litet av pengarna som FN-missionerna har kostat har kommit Östtimors ekonomi till godo. Det sägs att mycket litet görs för att utveckla den icke-oljebaserade ekonomin.

Gabriel Jonsson

Australier vann första Tour de Timor

Australiska cyklister dominerade Östtimors första internationella cykeltävling arrangerad för att fira 10-årsdagen av landets folkomröstning om självständighet. Målgången i det fem dagar långa etapploppet var den 28 augusti i Dili. Neil Van der Ploeg från Australien vann det totalt 450 km långa loppet på MTB (terrängcykel). Hans förstapris var hela 15.000 dollar. Även andraplatsen belades av en australier. Damklassen vanns också av en australiska, Tory Thomas.

Det professionella cykelstallet Torq från Australien vann i klassen för blandade lag, damklassen och klassen för män under 20 år samt belade sjätteplatsen i huvudklassen. De har skrivit ett blogginlägg om sina upplevelser, <http://www.cyclingnews.com/blogs/photos/team-torq-reflects-on-racing-in-timor>. Det var en hård tävling också genom värmen och fuktigheten, som

samlade tusentals åskådare, när den drog fram längs kusten, genom skogar och över berg i ett omväxlande landskap. Arrangörerna byggde varje dag upp en liten stad för deltagarnas övernattnings med boende, duschar och mattalt och bjöd på mat. Byborna längs vägen visade stor gästfrihet. Allt bidrog till att laget klassar tävlingen som en av sina bästa upplevelser.

En annan deltagare menar att Östtimors dåliga vägar och stigningarna till nästan 2.000 meters höjd över havet gjorde tävlingen till en verklig utmaning.

Loppet med den totala prissumman av hela 75.000 USA-dollar lockade fler än 300 deltagare.

Avsikten är att tävlingen ska bli ett årligen återkommande evenemang.

Tommy Pollák

Strikta klädkoder i Aceh

Från och med januari kommer muslimska kvinnor i det västra Aceh-distriktet inte få ha på sig hårt åtsittande byxor eller jeans. Om de ertappas med att ha brutit mot bestämmelsen kommer byxorna omedelbart att klippas upp och ersättas med en gratiskjol. I fall kvinnor har byxor, måste de täcka vristen och de ska ha en kjol över dem. Redan har 7.000 kjolar i olika storlekar beställts från Jakarta. Männerna kommer inte att få bära kortbyxor. De nya klädkoderna ska införas på begäran av lokala imamer, som bad regeringen att införa sharialagar så

snart som möjligt i distriktet. Bestämmelserna ska bara gälla för muslimer. Redan uppges omkring 20% av de muslimska kvinnorna klä sig enligt den nya koden. Kvinnoaktivister har redan opponerat sig mot bestämmelserna.

Gabriel Jonsson

Från <http://thejakartaglobe.com/home/west-aceh-to-ban-tight-trousers-shorts/337941>, 27/10 2009

Sätt in bidrag till Föreningen ett Fritt Papua och Östtimorkommittén på plusgiro 419 12 84-1 respektive 181 92-5.

På väg mot moderniteten

En natt får bonden besök av en tjuv. Han tar med sig en get och försvinner i mörkret. Men snart är han fasttagen och avslöjad. Straffet: återgålda bonden geten – och en get till! Den ska vara till en fest för familjen och grannarna. Man ska ta vara på tillfällena till fest, och tjuven är med och får skämmas.

Så går det till på Östtimor, berättar fader Manuel Ximenes som tillhör salesianorden, en av de stora katolska ordnarna på ön. Grundaren, italienaren Don Bosco, hade erfarenhet av fattigdom och hans andliga söner finns ofta i fattiga miljöer och har till uppgift att bistå de unga, kvinnorna och de utsatta.

Östtimor är ett traditionellt samhälle, ett av världens fattigaste. Sjuttiofem procent av den dryga miljonen invånare är jordbrukare och boskapsskötare, de odlar majs, ris, kassava, sojabönor och grönsaker, mestadels på små jordlappar på mindre än en hektar. De arbetar för hand med hackor, majsen skördas med skördeknivar, riset med hjälp av bufflar. Man odlar den magra jorden ett par år, när den är utsugen hugger man ner skog och bränner i ett slags naturförstörande svedjebbruk. Ju mer skog som huggs, desto mindre regn och vatten, en ond cirkel.

Den onda cirkeln måste brytas. Med biståndspengar från Sverige, bland annat från Radiohjälpen via Caritas och andra organisationer, har salesianerna försett ett antal byar med var sin traktor som plöjer djupare och förhindrar skövlingen av skog. Avkastningen har fyrdubblats under projektperioden. Fattiga familjer får var sitt par smågrisar som får växa upp och producera nya kultingar som lämnas vidare till nästa familj... Grisen är ett viktigt djur i ett samhälle där 97 procent är katoliker, en procent muslimer och en procent hyllar den inhemsk religionen, betonar fader Ximenes.

Men även det religiöst homogena Östtimor är splittrat politiskt. Från början – 1500-talet – en portugisisk koloni, fick området holländska grannar på öns västra del lite senare. 1975 lämnade portugiserna Östtimor och självständigheten stod för dörren, men då invaderade det lika nyligen upprättade Indonesien öns östra del. Den västra hade de redan ärvt efter holländarna.

Gerillakrig och oroligheter följde, och inte ens efter en folkomröstning 1999 som förespråkade självständighet blev det slut på våldet. Först 2002 skapades ”República Democrática de Timor-Leste”, och bland de första ledarna i den fria nationen fanns två gestalter, kända i Sverige: biskop Carlos Filipe Belo från huvudstaden Dili och exilpolitikern José Ramos-Horta. Båda var Nobels fredspristagare år 1996, belönade för sina insatser för en rättvis och fredlig lösning på konflikten på Östtimor och besökte Stockholm i det sammanhanget.

Sedan dess har landet präglats av politisk instabilitet.

Ännu i fjol attackerades premiärminister Xanana Gusmão och president Ramos-Horta i något som ses som ett försök till statskupp. För ögonblicket verkar situationen lugn, säger fader Ximenes. Men försoning och förtroende måste byggas mellan personer och familjer som bekämpat varandra som fiender. Fader Ximenes är rektor för salesianernas jordbrukshögskola i Fuiloro på östra Östtimor, huvudsaklig partner för de svenska biståndsaktörerna och ansvarig för en rad viktiga projektinsatser med effekter på många plan.

Detta att dela på en traktor i en by, att förse varandra med smågrisar, att gemensamt gräva och bruka en brunn som bekostats av biståndspengar, allt väver samman människor i en intressegemenskap som främjar liv och försörjning. I ett land med 32 lokala språk och dialekter är nationen ingen självklarhet. Men det finns inga alternativ, motsättningar måste övervinnas respektive kanaliseras i demokratiska strukturer. Idag leds Östtimor av en koalitionsregering med fem partier representerade, och för oppositionen svarar tre partier, berättar fader Ximenes. Än så länge baseras politiken mycket på personval och sym- och antipatier, så som det är i unga demokratier (fast inte så lite även i ett åldrat Europa...).

Människor behöver utbildas politiskt, och här spelar kyrkan en viktig roll. En del av det caritasstödda projektet består i att hjälpa människor i byarna att ta ansvar för sitt lokalsamhälle och ha inflytande politiskt. Och här har också de två biskoparna på Östtimor, i Dili och Baucau, medverkat. I ett pastoralt brev till de troende inför valet skrev de: välj ert parti! Gör er röst hörd! Man föreslog inte ett eller annat parti, man manade bara till att rösta, ta ställning, medverka.

Politisk utbildning och demokratiutveckling går hand i hand med en höjning av kunskapsnivån. Den är fortfarande generellt låg, menar fader Ximenes. Många skolor är dåliga, och universiteten i landet når inte upp till internationell standard. Därför satsar salesianerna på utbildning på alla nivåer. Barnen i de kyrkliga skolorna får lära sig rationell uppfödning av först höns, sedan grisar och småningom kor. Man skickar lärare på fortbildning till högre institutioner i bland annat Indonesien eller Australien. På salesianernas jordbrukshögskola i Fuiloro går 2 000 elever, pojkar och flickor, som lär sig jordbruk och djuruppfödning, eller att hantera datorer, eller fordonsmekanik och elektroteknik. Femtio procent av befolkningen är under 18 år, och 50 procent av de unga är arbetslösa, så det gäller att sätta redskap i händerna på dem så att de kan försörja sig.

När man vill gifta sig på Östtimor, är det en sak för hela släkten. Brudgummen kan få betala upp till 50 kor till brudens familj. I gengäld får han en hustru som sätts i hårt arbete, ”så att det betalar sig”. Det gör att kvinnor ofta utnyttjas i slitsamma sysslor som männen drar sig för: bära vatten, arbeta på fältet. Om kvinnan vill skilja sig, måste hon betala tillbaka de 50 korna. Är det

mannen som vill skiljas får han ingenting och lär ha svårt att mobilisera ännu en omgång på 50 kor.

Så hålls äktenskapen samman, men till ett orimligt högt pris, särskilt för kvinnan, har det hetat i de intensiva diskussionerna inom den lokala kyrkan. Nu försöker man lyfta blicken hos de unga från de rent ekonomiska aspekterna på ett giftermål och skapa medvetande om äktenskapets sakramentala karaktär. Men traditionens makt är stark och från början byggd på rationella skäl. Vill kyrkan integreras och få ett östtimoresiskt ansikte, måste den visa att dess budskap hör

hemma även här. En betydande utmaning, inte minst i en ung nation där behov och uppgifter möter på alla områden.

Men vi har en viktig resurs, säger fader Ximenes. Människor har lätt till ett leende, en positiv livskänsla, vänlighet och gästfrihet som syns och känns. Kom och besök oss så får ni se!

Kaj Engelhart

Artikeln har tidigare varit publicerad i tidskriften *Hela Jorden*.

Rättegången mot president Ramos-Hortas angripare

Vi hade förväntat oss att rättegången mot de 27 män och den kvinna, som är åtalade för överfallen på president José Ramos-Horta och premiärminister Xanana Gusmão den 11 februari 2008, skulle vara högintressant för media och att vi skulle få utförliga redovisningar för förhandlingarna. Så är dock inte fallet. Som vi skrev i nummer 41 av *Merdeka & ÖsttimorInformation*, så beslöt domstolen i Dili den 11 augusti att skjuta upp rättegången till september i år.

I september återupptogs förhandlingarna i Dilis distriktsdomstol.

Den 23 september gjorde en framstående tidigare ledare för en proindonesisk milis i distriktet Cova Lima på Timors sydkust ett förbluffande avslöjande i domstolen. Rui Teixeira Lopes medgav att han försett den nu döde rebelledaren major Alfredo Reinado, som ledde attacken mot presidenten, med uniformer köpta i Indonesien.

Lopes sade: "De militära uniformer som bars av major Alfredo och hans grupp köptes av mig från amerikanska marinsoldater i Indonesien."

Lopes sade vidare: "Men pengarna var inte mina, eftersom jag fick beloppet av Salsinha [Reinados ställföreträdare] och sedan köpte jag uniformerna och delade ut dem i deras gömställen. Jag förklarar att det är sant, men om det är ett misstag är jag beredd att med det samma ta plats hos de anklagade."

Vem är Rui Lopes?

Utöver att vara en tidigare kollega med många efterlysta krigsförbrytare var han tidigare *Bupati* (indonesiskt uttryck för distriktsledare) för Cova Lima-distriktet, hedersmedlem i de ökända indonesiska specialstyrkornas enhet Kopassus och en framgångsrik affärsman med intressen i gränshandel, åkeri och känd för uppfödning

av tävlingshästar. 1999 stödde han alternativet autonomi tills han i sista ögonblicket vände sig mot sina indonesiska generalsherrar och berättade för världen om TNI:s planer och handlingar för att "bränna" Timor i efterdyningarna till självständighetsomröstningen. I juni 2006 ledde han en protestkonvoj till Dili riktad mot Fretilin som en del av aktiviteterna för att störta den dåvarande premiärministern Alkatiri. Han fångades på film, när han hävdade att han var "prontu atu mate" (redo att dö), enligt bloggaren Tatoli, knuten till Fretilin. Filmen finns på YouTube.

Vittnen 10 november

Till sessionen den 10 november hade åklagaren kallat fem vittnen.

- 1 Journalisten Jose Belo (på *Tempo Semanal* och som vi skriver om på annan plats), som inte inställde sig med motiveringen att han som journalist inte kan röja sina källor.
- 2 Prästen Verdial Natalino de Souza, som inte heller inställde sig, men med motiveringen att han som präst har tystnadsplikt.
- 3 Clarice do Ceu (Ameta), före detta älskarinna till major Alfredo Reinado med vilken hon har en dotter. Det finns starka bevis för att hon stått i livlig telefonförbindelse med Reinado före hans död, fler än 100 samtal till nummer 7291243. Dagen före attacken, alltså den 10 februari 2008, skickade hon efter klockan 10 på kvällen ett SMS till Reinado med innehållet att han skulle gå till mötet/seminariet nästa dag om han inte kände sig frisk. [Jag förmodar att den engelska översättning jag utgått ifrån saknar ett "inte" före "skulle gå till ...". Tommy Pollák] Det visar att do Ceu kände till att Reinado skulle till ett möte den 11 februari. Do Ceu förnekade att hon var ägare till den aktuella mobiltelefonen, eftersom det skulle knyta henne till attackerna mot president Ramos-Horta och president Gusmão samt Reinados och dennes medhjälpare Leopoldino Expostos död.

Försvaret bad domstolen kräva listor från Timor Telecom, som visar över vilka basstationer och antenner mobilsamtalet mellan Reinados telefoner och 7291243 kopplats. Detta skulle visa den ungefärliga platsen för telefonen med nummer 7291243. Begäran gjordes för att åklagaren påstår att telefonen tillhörde den åtalade Angelita Pires, trots att det finns många omständigheter som talar mot detta. Försvaret vill undanröja alla tvivel i denna fråga. Listorna är viktiga för att visa var olika personer befann sig, när samtalen hölls. Det är också en kraftig indikation på att polisen och åklagaren manipulerade bevis under förundersökningen för att på ett orättfärdigt sätt misstänkliggöra Angelita Pires och fria de verkliga förövarna.

- 4 Germino Amaral dos Reis (Liquiceira), som var en nära vän till Reinado och medlem i MUNJ:s (Movement for National Unity and Justice) Ermera-distrikt. Han sade att han visste att regeringen tillhandahållit fordonen, bränsle och pengar till rebellgruppen. Vapnen den hade, hade den fått av PNTL. Han bekräftade också att doktor Benevides Correia var Reinados advokat och att Angelita Pires var nära vän och följeslagare till majoren. Han sade också att MUNJ medlade mellan Reinado, petitionärerna och regeringen och att de förmedlade alla meddelanden mellan regeringen och Reinado. Han sade vidare att det inte fanns några andra avbräck i förhandlingarna mellan MUNJ, arbetsgruppen och rebellerna än de som gjordes av regeringen själv. Han sade att regeringen hade hållit möte efter möte mellan 2006 och 2008, men inte tagit frågan på tillräckligt allvar och därför misslyckats med en snabb och effektiv lösning på krisen 2006 och den beväpnade rebellgruppen. Han sade att han trodde att den 11 februari var ett tråkigt resultat av detta regeringsmisslyckande. Han bekräftade att MUNJ skulle organisera ett seminarium i Gleno den 17 februari 2008 med major Reinado, Gastao Salsinha, regeringsrepresentanter, presidenten och andra. Det var han själv som skulle vara ansvarig för logistiken för detta seminarium.
- 5 José Mendonça flydde ur fängelset i Dili tillsammans med Reinado på sommaren 2006 och arbetade sedan som kökshjälp hos Reinado i dennes hem i Laula i Ermera-distriktet. Han var där den 10 februari 2008 och såg Angelita Pires och hennes vänner, Victor de Sousa, hans fru Teresa de Sousa, deras unga son och en äldre utländska, vars namn han inte visste (Elisa Mourato), komma till lunch. Han bekräftade att de for innan

MUNJ:s representant Cância Pereira kom. Pereira kom i sin egen mörkblåa bil och lämnade Laula i samma bil på kvällen tillsammans med Reinado och dennes män. Mendonça sade att de for i riktning mot Gastao Salsinhas hus.

Al Jazeera

TV-stationen Al Jazeera i Qatar, som sänder på arabiska och engelska, rapporterar ofta från Östtimor. Programmen, eller åtminstone delar av dem, finns upplagda på YouTube på internet.

Den 11 november har stationen ett treminuters reportage av Tony Birtley om rättegången med bilder av de åtalade och korta intervjuer med president Ramos-Horta och Angelita Pires, den åtalade kvinnan som var den vid överfallet dödade rebelledarens älskarinna, av många ansedd som dennes onda genius.

Försvaret vill visa bildbevis

Den 19 november begärde Angelita Pires försvarare, Jon Tippett från Australien, att åklagarna skulle frisläppa 200 fotografier från obduktionen av Reinado och den andre dödade rebellen. Åklagaren har hävdad att fotografierna inte existerar. Kopior av bilderna har visats i östtimoresiska medier i månader. En visar Felismino Cardoso Garcia, en av åklagarna, som lutar sig över kroppen omgiven av åtta andra personer. Garcia sade att bilderna inte var "officiella" och åklagarna inte kände till deras existens. Domarna har ännu inte tagit ställning till försvarets begäran.

Tippett säger att bilderna är viktiga bevis för att de två männen sköts på nära håll i presidentens hus i februari 2008. Han har bett en rättsmedicinsk obducent i Australien granska bilderna för att granska krutstänk runt skottskadorna, när åklagarna släpper bilderna till Dilis distriktsdomstol. Tippett menar att krutstänken stöder andra bevis som motsäger åklagarnas version att en av presidentens vakter, Francisco Lino Marcal, sköt både Reinado och hans kompanjon. En rapport från den federala australiska polisen, som Pires advokater fått ta del av enligt offentlighetsprincipen, visar att Reinado och Leopoldino skjutits med olika vapen. Ballistiska prov visar också att kulfragmenten i kropparna inte kom från den sorts vapen, som vakten Marcal sade sig ha använt, när han sköt dem.

Tippett sade också att det enligt försvarets åsikt var fel att president Ramos-Horta och premiärminister Gusmão har nekat till att vittna i domstolen utan bara vill lämna skrivna redogörelser.

Rättegången väntas pågå till mars 2010.

Tommy Pollák

Om Du vill få de ebrev som Östtimorkommittén ibland skickar ut, ska Du skicka ett ebrev om det till info@osttimorkommitten.se, eller, om Du läser det här på Östtimorkommitténs webbplats, klicka på *Kontakta oss*.

Breven informerar om kommande möten och ny information på kommitténs webbplats
<http://www.osttimorkommitten.se>

Maternus Bere - varför sådan uppståndelse?

Sedan slutet av augusti har den östtimoresiska regeringens hantering av den indonesiske medborgaren Maternus Bere orsakat upprörda känslor inte bara i Östtimor och Indonesien utan också internationellt. Så även här i Sverige bland oss aktiva i Östtimorkommittén. Det framgår bland annat av att fallet omnämns i flera av artiklarna i detta nummer av Merdeka & Östtimor-Information.

Därför vill vi ge en närmare beskrivning det som är känt i frågan.

Bere och Suaimassakern

Den 6 september 1999, några dagar efter att resultatet av folkomröstningen om Östtimors självständighet tillkännagetts, omringade proindonesisk Laksaur-milis tillsammans med indonesisk militär kyrkan i Suai. De kastade två handgranater mot kyrkoområdet och började sedan skjuta. De trängde in i området och angrep de bybor, som gömde sig där. Under angreppet dödades mellan 27 och 200 civila, bland dem kvinnor, barn och de tre prästerna Hilario Madeira, Francisco Soares och Tarsisius Dewanto. Många blev också sårade. Beres var befälhavare, *danki*, för en av de fem Laksaur-grupper, som utförde massakern.

Efter massakern förde Egidio Manek, befälhavare för en annan av de fem milisgrupperna, bort Juliana Dos Santos (Alola), som också gömde sig vid kyrkan, och tillkännagav att Juliana skulle bli hans fru. Hon fördes med våld till Västtimor. Enligt tillämpliga lagar är Beres medskyldig till dessa förbrytelser. Det är tre internationella lagar som är tillämpliga:

- International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, ICTY
- International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR
- Special Court for Sierra Leone, SCSL

I dessa lagars första paragraf sägs att en person, som planerat, anstiftat, beordrat, begått eller på annat sätt hjälpt till eller medverkat vid planeringen, förbedelserna eller genomförandet av ett brott är individuellt ansvarig för brottet.

Därför var Maternus Bere också medansvarig för bortrövandet och våldtäkten av Juliana Dos Santos, "Alola", flickan efter vilken Alola-stiftelsen grundad av Xanana Gusmãos fru döpts.

Rättsliga processer mot Bere

Bere åtalades i sin frånvaro för brott mot mänskligheten på grund av sin medverkan i Suaimassakern.

Därför begärde FN:s enhet i Östtimor för allvarliga brott att Maternus Bere skulle utlämnas från Indonesien, men trots detta kunde han leva öppet i Västtimor. I början av augusti i år kom Bere till Östtimor för att närvara vid sin fars begravning. Han blev igenkänd och efter en söndagsmessa i Suais kyrka fick han stryk av folket i närheten av marknaden. Senare greps Bere av östtimoresisk polis den 8 augusti och fördes till en polisstation för att höras och hans pass togs i beslag. Han fördes sedan vidare till Becora-fängelset i Dili för ett treårigt straff.

Indonesiens utrikesminister: "Frige Maternus Bere annars deltar jag inte i ceremonin."

Alla gäster och honoratiores hade redan tagit plats för den högtidliga ceremonin i Dili för att högtidlighålla tioårsdagen av folkomröstningen om Östtimors självständighet den 30 augusti 1999, när den indonesiske utrikesministern hotade att utebli från sin hedersplats: "Frige Maternus Bere annars deltar jag inte i ceremonin." Först med 45 minuters försening kunde ceremonin börja, när premiärminister Xanana Gusmão muntligt gett tillstånd till justitieminister Lúcia Lobato, som i sin tur muntligt beordrade personalen i fängelset att i strid med Östtimors lagar överföra ställföreträdande ledaren för Laksaur-milisen, Maternus Bere, från Becora-fängelset till Indonesiens ambassad i Dili.

President José Ramos-Horta sade i en TV-intervju på TVTL (Timors TV) sänd den 21 september om Beres fall att nationens intressen kan gå före lagligheten.

Tillfrågad om det lagliga i att utlämna Bere till indoneserna sade statsöverhuvudet att "inte allt som är lagligt kan stödja nationens intresse och statens intresse".

Ramos-Horta sade att som statsöverhuvud har han som första plikt att säkra Östtimors suveränitet och självständighet och därför att odla goda grannrelationer, särskilt med Indonesien.

För sin del tog Xanana Gusmão på sig hela ansvaret för "överförandet" av Bere från Becora-fängelset till den indonesiska ambassaden den 30 augusti med hänvisning till statsnyttan.

Regeringschefen noterade också att om konstitutionella och juridiska principer inte följdes, så var det på grund av att situationen krävde en snabb diplomatisk lösning, som inte tålde någon fördröjning, men att han inte hade för avsikt att bryta mot lagen.

Bere tillbaka i Västtimor

Den 3 november meddelade Belu-distriktets ställföreträdande distriktchef Ludovikus Taolin i Kupang i indonesiska Västtimor att Bere kommit tillbaka till Västtimor föregående vecka och återförenats med sin familj. Taolin bad alla att avstå från uttalanden, som skulle försvåra för Östtimors regering eftersom frisläppandet av Maternus Bere hade blivit föremål för en allvarlig debatt i Östtimor och även världens attityd mot president Ramos-Horta och Östtimors premiärminister Xanana Gusmão, som insisterade på att hjälpa Maternus återvända utan en juridisk process, var kritisk.

Dagen efter vid en presskonferens sade Östtimors justitieminister, Lucia Lobato, att den indonesiska ambassaden inte informerade de timoresiska myndigheterna om överföringen av Maternus Bere till Västtimor förrän efter att den redan ägt rum. Lobato hade omedelbart informerat premiärminister Xanana Gusmão.

Enligt en indonesisk nyhetsagentur offentliggjordes Maternus Beres återkomst av ett av hans barn i Kupang, som sade att han hade rest från Dili till Atambua i torsdags morse efter att ha eskorterats av PNTL (Policia National Timor-Leste) till gränsen vid Mota Ain.

Tillfrågad om den av Antara publicerade nyheten sade ministern bara att hon inte kommenterade media-rapporter.

Enligt Lobato fördes Maternus Bere i fredags till Kupang på grund av sin dåliga hälsa.

Internationella kommentarer

Förenta Nationernas kommissionär för mänskliga rättigheter, Navanethem Pillay, har i ett brev till president José Ramos-Horta den 2 september protesterat mot att Maternus Bere den 30 augusti överlämnades till indonesiska myndigheter.

Förenta Nationernas representant för mänskliga rättigheter i Östtimor kritiserade den 15 september regeringens "inblandning" i frisläppandet av Bere. Xanana

Gusmão regering gick utom lagen, när den släppte milisledaren Martenus Bere förra månaden, sade Louis Gentile, lokal representant för FN:s kommissionär för mänskliga rättigheter, till reportrar.

"Om det inte blir någon rättegång i Östtimor och inte heller någon adekvat rättegång i Indonesien så måste säkerhetsrådet ... överväga vilka andra möjligheter det finns för att ställa dessa människor inför rätta, inklusive en internationell tribunal", sade han.

Den 23 oktober behandlades Östtimor rutinmässigt i FN:s säkerhetsråd. I sitt tal behandlade generalsekreterarens särskilde representant, Atul Khare, Beres fallet utförligt. Han såg till exempel behandlingen av Fretilins motion om en misstroendeomröstning mot regeringen i parlamentet den 13 oktober som ett positivt tecken på landets demokratiska mognad. Motionen avvisades med 39 röster mot 25.

Slutsatser

Det har ju mycket länge pågått en diskussion både i Östtimor och internationellt om hur förövarna av övergrepp och våld i Östtimor, både redan av FN åtalade och andra, ska kunna ställas till svars. Både president José Ramos-Horta och premiärminister Xanana Gusmão hävdar enträget att Östtimor och människorna i landet inte har något att vinna på rättegångar mot våldsvarkare, medan överlevande offer och anhöriga både till dem och till döda offer krävt att rättvisa skipas.

Det är ju också det som rekommenderas i den omfattande slutrapporten från kommissionen för mottagning, sanning och försoning.

Den 6 september på årsdagen av massakern protesterade fler än hundra timoreser framför den indonesiska ambassaden.

Fallet med den frisläppte Marternus Bere har utan tvivel ökat klyftan mellan offren och landets ledare.

Tommy Pollák

Lokalval i Östtimor

Östtimor är administrativt indelat i 13 distrikt. Varje distrikt är indelat i ett antal underdistrikt och dessa är i sin tur indelade i *sucos*. Det finns 442 *sucos*.

Den 9 oktober hölls val av ledare för *sucos* och till sucoråd. De nästan 600.000 röstberättigade hade 748 vallokaler att gå till. 68% gick till valurnorna. Sucoråden svarar för folkräkningar, främjande av det officiella språken (tetum och portugisiska) och arbetar med vägar, skolor och hälsovårdscentraler. Vallagarna för sucovalen förbjuder, i motsats till president- och parlamentsvalen, kandidater att representera politiska partier.

I stället är det opolitiska valkorporationer som tävlar om platserna. Trots detta är naturligtvis många kandidaters politiska åsikter väl kända.

Mandatperioden för de valda är sex år.

Fler än 1.500 valobservatörer enbart från kyrkan övervakade valen och konstaterade att dessa var fria och rättvisa. De rapporterade att det på många håll var timplånga köer av röstande som väntade på sin tur.

Tommy Pollák

Föreningen ett Fritt Papua och Östtimorkommittén blir tacksamma om betalar medlemsavgiften för år 2010 snarast. Numren till föreningarnas plusgirokonton hittar Du på sidan 2.

Något om korruption i Östtimor

En brist på politisk vilja att ta itu med korruptionen i Östtimor hindrar landet, sade Sebastiao Ximenes, Östtimors ombudsman för mänskliga rättigheter och rättsväsendet.

Trots att 28 fall av korruption med medlemmar av den nuvarande regeringen och tidigare regeringar inblandade överlämnats till riksåklagarämbetet, så har inget kommit till domstol.

"Vi har ingen makt att fatta beslut; vi har bara makt att rekommendera, så när våra utredningar är klara, lämnar vi över dem och rekommendationer till riksåklagarämbetet", tillade han. Kopior skickas till premiärministern och den i fallet klagande, sade han.

Ett fall

I början av oktober dök en rapport, som läckt ut, från ombudsmannens kontor upp i vilken Ximenes rekommenderade att en utredning påbörjas om vice premiärministern Jose Luis Guterres, som anklagas för att ha missbrukat sin makt genom att säkra ett välbetalt arbete för sin hustru, Ana Maria Valerio, hos Förenta Nationerna i New York 2006.

Enligt rapporten var Valerio inte kvalificerad för den häftiga lön hon fick efter att ha tagit arbetet som rådgivare åt FN-ambassadören i New York, därför att hon varken var karriärdiplomat eller medborgare i Timor-Leste, som landet officiellt kallar sig. Den tillade att hon inte heller var berättigad till ersättning för boende.

Guterres, som skulle kunna få upp till 20 års fängelse om han döms för att ha brutit mot lagar angivna i rapporten, återvände till Östtimor 2006 för att bli utrikesminister efter att ha tjänstgjort som USA- och FN-ambassadör.

Guterres handlingar var "ett maktmissbruk och bröt mot tillämpliga lagar, vilket resulterade i oegentligheter och skada för staten till förmån för familjen", enligt rapporten.

Bristande resurser

Även om ombudsmannen har starka band med riksåklagarämbetet är det inte tillräckligt.

"När det gäller riksåklagarämbetet är problemet inte att de är ovilliga utan att de inte kan", sade han. "Det finns ingen personal och inga särskilda åklagare att ta

hand om korruptionsfall."

Med omkring 5.000 obehandlade fall hos riksåklagarämbetet och en stat som tycks misslyckas med att angripa korruption på hög nivå, kan civilsamhällets roll bli ännu viktigare.

I augusti lanserade den ideella organisationen Lalenok Ba Ema Hotu (LABEH) sin nationella kampanj mot korruption för att höja medvetandet om korruptionsfrågor över hela landet.

Förtalsåtal nedlagt

En annan korruptionsanklagelse ledde till att Östtimors utrikesminister Lucia Lubato i oktober 2008 anmälde veckotidningen Tempo Semanal och dess redaktör Jose Antonio Belo för förtal efter att tidningen publicerat flera artiklar i vilka hon anklagades för korruption.

Belo förhördes av åklagaren den 19 januari i år och har sedan dess haft anmälningsplikt hos polisen. (Se utförlig beskrivning i nummer 40 av Merdeka & ÖsttimorInformation.) Men den 13 november informerades han om att förtalsfallet lags ned den 15 juni eftersom Östtimors nya brottsbalk, som trädde i kraft den 8 april 2009, inte längre har något förtalsbrott.

Jose Belo hyllar riksåklagaren för att hon satt lagen främst, men är besviken för att det förmodligen innebär att korruptionsanklagelserna aldrig kommer att behandlas i någon domstol.

Utredning av riskkontrakten

Parlamentet har utsett en utredningskommission för att utreda fakta och förhållanden runt regeringens riskkontrakt, som en följd av den så kallade "Ricegate"-skandalen och anklagelserna om utdelning av kontrakt för risimport till politiska kontakter.

Kommissionen har elva medlemmar från åtta partier och har redan frågat ut den förre chefen för inköp och den för riskkontrakten ansvarige ministern, Gil Alves, minister för turism, handel och industri.

Den 26 februari 2009 slöt staten nya kontrakt om risleveranser för 41 miljoner dollar utöver kontrakten 2008. 12 bolag delar på de 41 miljonerna.

De här uppgifterna kommer från Tempo Semanal.

Tommy Pollák

Östtimors klimat är ett typiskt monsunklimat med en regnperiod från december till mars med lokala geografiska variationer. Årsnederbörden varierar mellan 500 och 1.500 mm i den relativt torra nordnorden och mer än 2.000 mm i den relativt våta södern. Lokala variationer är vanliga eftersom Östtimor är överraskande varierat ekologiskt, med berg högre än Sveriges, sett för ett så litet land, något större än Skåne. Nederbörden kan vara mycket oregelbunden. Till exempel får Dili ibland 30% av årsnederbörden på en enda dag. Torra, ibland kallade El Niño, uppträder ganska regelbundet med upp till 50% minskad nederbörd. (Källa: Lundahl, Mats & Sjöholm, Fredrik "A year of Turmoil: Timor-Leste 2006-2007", Sida Country Economic Report 2007:5, SIDA38552en.)

Ny brottsbalk i Östtimor

I förra numret av Merdeka & Östtimor-Information rapporterade vi om tre lagförslag, abortlag, jordabalk och medielagar, utan att kunna säga huruvida de antagits eller inte. Abortlagen ingår i den nya brottsbalken som antagits. Jordabalken diskuteras fortfarande. Medielagarna har inte heller antagits än, men brottsbalken innehåller en ändring som påverkar medier.

Östtimors nya brottsbalk offentliggjordes av president José Ramos-Horta som lag 19/2009 den 30 mars 2009. Den omfattar 323 paragrafer och trädde i kraft 60 dagar efter dess publicering i *Jornal da Republica* den 8 april.

När det gäller kriminalisering av aborter och undantag från detta så behandlas det i artikel 141.

Artikel 141: Avbrytande av havandeskap

- Den som, oavsett medel och utan den havande kvinnans medgivande, utför en abort ska straffas med 2 till 8 års fängelse.
- Den som, oavsett medel och med den havande kvinnans medgivande, utför en abort ska straffas med högst 3 års fängelse.
- En havande kvinna som ger sitt medgivande till en abort utförd av annan person eller som, genom egna åtgärder, utför en abort ska straffas med högst 3 års fängelse.
- De föregående paragraferna tillämpas inte i fall då ett avbrytande av havandeskapet är det enda sättet att förhindra dödsfara eller allvarlig och obotlig skada på hennes kropp eller den fysiska eller psykiska hälsan hos den havande kvinnan eller fostret och som utförts enligt auktorisation och under översyn av en medicinsk kommitté, av en läkare eller professionell hälsovårdare i en offentlig inrättning och med den havande kvinnans och/eller hennes mans med-

givande.

- Den föregående paragrafen kommer att regleras i en särskild författning.

Kampen fortsätter

Kampen om kvinnors rätt till abort fortsätter naturligtvis trots att den nya lagen antagits. Olika kvinnogrupper pekar på svårigheterna för fattiga kvinnor på landsbygden att få intyg från en kommitté och vill dessutom utöka undantagen från förbudet att åtminstone också omfatta havandeskap uppkomna genom våldtäkt och incest, vilket är förhållandevis vanligt i Östtimor. Den katolska kyrkan är motståndare till varje utvidgning av undantagen från abortförbudet.

Martinho Gusmao, Baucau-stiftet: "Vi måste begränsa dem. Vi kan inte godta fall som incest och våldtäkt. Det kan inte accepteras."

Naturligtvis vill trots detta även i Östtimor många kvinnor ha abort. Till Bairo Pite-kliniken kommer varje dag kvinnor som vill ha abort.

Läkaren Dan Murphy på kliniken: "Många gånger är de inte gifta, de råkar bli gravida och precis som i vilket annat land som helst kan det vara incest, det kan vara våldtäkt, det kan helt enkelt vara ett en-nattsäventyr som Du egentligen inte ville men pressades till."

Det förekommer en hel del illegala aborter i Östtimor och några leder till skador hos kvinnorna. Till och med dödsfall förekommer.

Sara Everingham, reporter hos Australian Broadcasting Corporation (ABC) News för programmet *Late-line*: "Slaget om abortreformen kommer att fortsätta - ytterligare en svår debatt när Östtimors demokrati utvecklas."

Ingen förtalsparagraf

Den nya brottsbalken innehåller inte någon artikel som kriminaliserar förtal. Detta underlättar medias kritiska granskning, som vi rapporterar i en annan artikel.

Tommy Pollák

www.globalarkivet.se

ETT ARKIV FÖR RÄTTVIS UTVECKLING

Öppen och fri tillgång till föreningsmaterial & tidskriftsartiklar om globala rättvisefrågor.

LADDA NER

SPRID VIDARE!

Östtimorkommitténs webbplats på internet har adressen <http://www.osttimorkommitten.se>. Där finns en mängd material om Östtimor, bland annat till svenska översatta nyhetsnotiser om Östtimor och alla nummer av Merdeka & Östtimor-Information sedan juni 2001. Du kan lätt se vad som tillkommit sedan sist genom att klicka på *Nytt på webbplatsen* i höger-spaltens meny. Väljer Du *Merdeka/Östtimor-Information* kan Du hitta en länk till *Globalarkivet*. I detta kan Du söka efter artiklar för geografiska områden och andra begrepp, till exempel de flesta av artiklarna i *Merdeka & ÖsttimorInformation*.

Rädda Papua och dess folk!

Den 23 december 1994 beslutade FN:s generalför-samling att den 9 augusti varje år är den internationella dagen för urbefolkningar. Med anledning av detta hölls den 13 september 2009 ett möte i Jayapura. Huvudtemat på mötet var "Låt oss rädda Papua och dess urbefolkning". Huvudtalare var prästen Forkorus Yaboisembut. Han är också Papuas folkråds (Dewan Adat Papua—DAP) ordförande. Hans anförande innehåller ett upprop om att man måste skydda Västpapua och dess kvarvarande urbefolkning på 1,2 miljoner papuaner.

Uppropet består av följande punkter: att skydda folket från ett smygande folkmord och att rädda landet och dess naturtillgångar, inklusive skogarna. De traditionella byarna och folket måste skyddas från problem som kan förstöra framtida generationers levnadsvillkor. Han understryker att säkerheten och framtiden för papuanerna ligger i deras egna händer. Dödshoten mot det papuanska folket blir allt synligare och tydligare. Folk blir skjutna, mördas, kidnappas, arresteras, fängslas, dödas av hunger och drabbas av sjukdomar.

Befolkningstal

Befolkningen uppgick 1969, som kallas tillämpning av "folkets önskan om att integreras i Indonesien", till ungefär 800.000. År 2007 var de bara 1,2 miljoner. Enligt Forkorus var den papuanska befolkningen i grannlandet, Papua Nya Guinea (PNG) när PNG blev självständigt 1975 700.000, men år 2007 hade de blivit 7 miljoner. Att tillväxten i Västpapua varit långsam beror på att levnadsvillkoren blivit allt sämre efter den så kallade integrationen med Indonesien. Det har skett genom ett långsamt systematiskt folkmord. Folkmordet genomförs genom militära operationer, summariska avrättningar, försvinnanden av människor genom kidnappningar och arresteringar på falska anklagelser för att ha samröre med Organisasi Papua Merdeka. (OPM). Folk mördas genom matförgiftning, alkohol och dessutom icke-adekvat sjukvård, HIV/AIDS och hungersnöd. Konsekvensen av allt detta är att det papuanska folket är i en mycket allvarlig situation.

I sitt anförande nämnde Fokorus en forskningsrap-

port från West Papua Project Rapport i Sydney från augusti 2007, skriven av doktor Jim Elmsle, som uppskattar att år 2020 väntas den icke-papuanska befolkningen öka mycket kraftigt till 70,8% av den totala befolkningen. En mycket mer oroande prognos gäller för år 2030. Han förespår att då blir papuanerna bara 15,2% av den totala befolkningen i landet av 15,6 miljoner invånare.

Baserad på den här prognosen säger Forkorus att papuaner måste vara rädda om sig och försvara sig mot de stora hoten mot deras existens i sitt eget land.

Naturtillgångar exploateras

Freeport Inc exploaterar i stor skala den största guldgruvan i världen i den centrala delen av landet. British Petroleum exploaterar naturgasen. Skogarna huggs ner. Enorma vinster samlas från vår rikedom medan papuaner dör av fattigdom när de berövas sina rikedomar. Städerna och marken monopoliseras av kapitalister som note bene är immigranter. De bygger supermarkets, affärer och andra byggnader som finns överallt utan att ta hänsyn till det papuanska folkets rättigheter. Papuaner diskrimineras och marginaliseras i sitt eget land.

Inflyttningen av icke-papuaner går mycket fort och förstör livet för urbefolkningen. Det finns inga sätt att försvara landsbygdsbefolkningen och deras byar: det traditionella bysystemet är hotat. Statsmakten och dess rättssystem tystar ned folkets krav på sina rättigheter.

Baserat på ovan nämnda faktorer säger Forkorus att för att få slut på den enorma fattigdomen hos det papuanska folket måste papuanerna enas och tillsammans bygga upp krafter för att försvara sin existens och undgå förintelse.

I sitt slutanförande uppmanade han regeringarna i Indonesien, USA, Nederländerna och Förenta Nationerna att möjliggöra en internationell dialog eller hålla en folkomröstning för att få slut på papuanernas elände och rädda dem från utplåning från jordens yta.

Hendrik Amahorseja

Topografisk karta över Östtimor. Enklaven Oecussi i Västtimor är inte med.

”Demokratifest” i Indonesien

Begreppet ”demokratifest” syftar på det allmänna valet till parlamentet som hölls av general Suhartos regim efter att den hade övertagit statsmakten genom den mycket blodiga militärkuppen hösten 1965. Syftet med att använda begreppet är naturligtvis inget annat än att understryka att hans regim var demokratisk. Dagarna efter statskuppen deklarerade Suharto att *Order Baru* (en ny ordning) ska tillämpas i landet, det vill säga en öppnare utrikespolitik och mycket kyligare förbindelser med länder allierade till Sovjetunionen och Kina, alltså de socialistiska staterna. Enligt den nya ordningen tvingades samtliga existerande politiska partier att gå samman. Resultatet blev att funktionella, religiösa och nationalistiska partier bildades.

Golkar

Det funktionella partiet benämndes Golongan Karya (Golkar) och Suharto valdes som ordförande. Egentligen var Golkar ingen ny organisation utan det hade bildats av militären i de nationaliserade holländska företagen i slutet av 1950-talet. Det sägas att meningen med bildandet av Golkar på den tiden var att motverka fackliga organisationer som påstods vara under kommunistiskt inflytande. Den andra grupperingen hette Partai Persatuan Pembangunan (PPP), det vill säga Utvecklings- och enhetspartiet, och bestod av fyra muslimska partier, NU, PSII, PMI och Perti. Den tredje grupperingen var Partai Demokrasi Indonesia (PDI), Indonesiens demokratiska parti. Det bestod av de två före detta kristna partierna det katolska och det protestantiska partiet samt tre andra sekulära partier, nämligen PNI, IPKI och Murba. I det nya partiets grupperingar ingick inte det indonesiska kommunistpartiet, eftersom det redan var förbjudet. Dessutom fängslades eller mördades dagarna efter att militären hade tagit statsmakten väldigt många av partiets medlemmar.

Vid varje demokratifest under Suhartos 32 år vid makten fick Golkar flest röster. Det hände att det i vissa områden till och med fick mer än 100%, men ingen vågade säga någonting om valfusk utan det accepterades av allmänheten.

Politiska partier efter Suhartos fall

Den politiska repressionen och den ekonomiska stagnationen förvärrades av finanskrisen i Asien 1997, då levnadssituationen försämrades för majoriteten av landets befolkning. För att uttrycka sitt missnöje med regimen gick folk ut på gatorna och protesterade i hela landet. Nästan varje dag pågick massdemonstrationer i huvudstaden Jakarta som krävde Suhartos avgång och att de politiska, ekonomiska och sociala förhållandena måste reformeras. Folkets motstånd blev starkare och starkare. Till slut tvingades Suharto avgå och lämna över presidentposten till Jusuf Habibie den 21 maj 1998.

Suhartos avgång öppnade nya möjligheter för demo-

krati och 1999 hölls det första fria valet sedan 1955. Nya fria val hölls 2004 och i år. Till valet år 1999 var antalet registrerade partier 141, men det vara bara 48 som uppfyllde valkommissions krav. I valet 2004 var 182 partier registrerade men vallagen tillät bara 34 att delta. Denna gång valde man både parlamentsledamöter, president och vice president. Tidigare var det det konsultativa rådet (Majelis Perermusyawaratan Rakyat) som bestämde vem som skulle bli president och vice president.

Till årets val var 69 partier registrerade. Bara 38 uppfyllde kraven för att få ställa upp i valen till det centrala och lokala parlamentet, med undantag för provinsen Aceh som tilläts att ha sex lokala partier i parlamentsvalet. De politiska partier som deltog i valen till det nationella parlamentet och provinsernas parlament finner man på <http://agkarim.blogspot.com/2008/07/parpol-dalam-pemilu-2009.html>

De politiska partiernas grundvärderingar skiljer sig inte signifikant. Alla strävar efter välfärd och rättvisa på basis av 1945 års konstitution och statsfilosofin Pancasila som formulerades av landets förste president, Sukarno. I år, liksom 2004, hölls valet i två omgångar, det vill säga valet av representanter till provinsernas parlament samt 560 platser i det centrala parlamentet i Jakarta och valet till president- och vicepresidentposten. Parlamentsvalet ägde rum den 8 april och valet till president- och vicepresidentposten hölls den 8 juli.

Antal röstberättigade

Landet är indelat i 33 provinser. Av dessa ligger numera två, Papua och Västpapua, i Papua på Nya Guinea, som tidigare bara var en provins.

Enligt valkommissionen är totalt 171 miljoner indoneser röstberättigade.

Av dessa finns 3 miljoner i Aceh, 2,6 miljoner i Papua, 2,7 miljoner i Östra Nusa Tenggara (Nusa Tenggara Timur) av vilken Västtimor är en del, men hela 101 miljoner, 59%, i de sex provinser som ön Java är indelad i. Därför koncentreras de flesta partiernas valkampanjer till Java. Dessutom kan man i förväg säga att de flesta parlamentsledamöterna blir javaneser.

Att delta i valet som kandidat är ingen billig affär. I stort sett gäller det att ordna finansieringen själv och därför tar många kandidater emot pengar från bankerna och bekanta eller också säljer de sin egendom för att bekosta sina valkampanjer. Att bli parlamentsledamot ger en lön lika hög som för Sveriges riksdagsledamöter, man får en ny bil samt olika förmåner medan de flesta människor lever på ungefär 1.000 kr per månad.

Att vara parlamentsledamot är nästan en familjeangelägenhet. Bland de kända politikerna deltog också

deras egna familjmedlemmar som kandidater - exempel är Megawati Sukarnoputri som är ordförande i PDIP, hennes man och deras dotter. Megawatis syster och bror kandiderar också i valet. President Susilo Bambang Yudhoyonos son och vice president Jusuf Kallas son kandiderade, likaså den före överbefälhavaren general Wiranto som är ordförande i Hanurapartiet och hans fru. Detta mönster fanns både på central och lokal nivå.

Mentalsjukhus och Golput

På grund av att många ledamöter kandiderade både på central och lokal nivå blev valkampanjerna mycket kostsamma. Eftersom man befarade att de som inte blev valda skulle få psykiska problem eller nervutbrott förberedde sjukhusen sig för att ta emot sådana patienter. Ett fenomen som många politiker oroade sig för var nämligen "golput" som är en förkortning av *Golongan Putih* (den vita gruppen), alltså de röstberättigade som röstar blankt eller inte deltar i valet av olika orsaker, som att man tycker att valet med samma personer som kandidater är meningslöst. Det förändrar inte något till det bättre, tvärtom. Politiker oroade sig för att om golput skulle bli utbrett kunde det hända att valet inte blir godkänt enligt demokratisk valpraxis och måste göras om. Megawati sade före valet att golput inte är indonesiska medborgare, medan det indonesiska muslimska rådet (Majelis Muslimin Indonesia) utfärdade en fatwa som förbjöd muslimer att vara golput.

Valet och religion

Religion var ett viktigt element i valet. Man måste vara troende för att kandidera och inte minst kvinnor som var kandidater eller gifta med andra kandidater var tvungna att klä sig ordentligt enligt islamiska normer. Det blev stora rubriker i landets media när det framkom att Susilo Bambang Yudhoyonos fru inte är muslim, eftersom hon heter Kristiani, och inte heller hade huvudduk på sig. Det var likadant med vice presidentkandidatens fru. Förmodligen är sådana protester baserade på Koranens verser 3:28 och 5:51, i vilka det sägs att troende inte ska ha judar, kristna samt hedningar som sina ledare.

Resultat i parlamentsvalet

Parti	antal röster	%	platser
Partai Demokrat (Demokratiska partiet)	21.703.137	20,85	150
Partai Golongan Karya (Funktionella partiet)	15.037.757	14,45	107
Partai Demokrasi Indonesia Perjuangan (Stridande Indonesiens demokratiska parti)	14.600.091	14,03	95

Partai Keadilan Sejahtera (Rättvise- och välfärdspartiet)	8.206.955	7,88	57
Partai Amanat Nasional (Nationella mandatpartiet)	6.254.580	6,01	43
Partai Persatuan Pembangunan (Förenade utvecklingspartiet)	5.533.214	5,32	37
Partai Kebangkitan Bangsa (Nationella uppståndelsepartiet)	5.146.122	4,94	27
Partai Gerakan Indonesia Raya (Den allmänna Indonesien rörelsens parti)	4.646.406	4,46	26
Partai Hati Nurani Rakyat (Folkets hjärta-partiet)	3.922.870	3,77	18
Röster till valda parlamentariker	83.051.122		
Röster till partier som inte fick några platser	<u>21.048.663</u>		
Totalt valdeltagande	104.099.785		

Från antalet röstberättigade och tabellen kan man konstatera att valdeltagande var 62,20%.

Utgången i parlamentsvalet blev grunden för de stora partierna att gå vidare med sina kandidater till presidentvalet. Som kandidater från Demokratiska partiet deltog Susilo Bambang Yudhoyono och Budiono. Budiono är ett helt nytt ansikte i Indonesiens politik för allmänheten, men det sägs att han har arbetat en viss tid för presidenten. Dessutom arbetade han som VD på den indonesiska centralbanken "Bank Indonesia". Det andra teamet var Golkar och Hanura, det vill säga vice presidenten Jusuf Kalla och general Wiranto. Wiranto är anklagad för brott mot de mänskliga rättigheterna men har inte ställts inför rätta. Det tredje teamet var Megawati Sukarnoputri från PDIP och Prabowo Subianto från GERINDA (Det Allmänna Indonesiens rörelse Partiet). General Prabowo var chef för arméenheten Kopassus och var gift med en av Suhartos döttrar. Prabowo är också anklagad för brott mot de mänskliga rättigheterna i form av arresteringar och försvinnanden av studentaktivister. Han har inte ställts inför rätta för sina brutala handlingar.

Utgången i presidentvalet den 8 juli var enligt veckotidningen *Gatra* den 23 juli att Suliso Bambang Yudhoyono och Budiarto fick 73.874.562 röster (60,80%) och Megawati – Prabowo 32.548.105 röster (26,79%) medan Jusuf Kalla-Wiranto fick 15.081.814 röster (12,4%). Det totala valdeltagandet i den här omgången var 121.504.481. Resultatet innebär att Susilo Bambang Yudhoyono och Budiarto innehar de två högsta posterna i landet under åren 2009–2014.

Hendrik Amahorseja

Merdeka & ÖsttimorInformation ges ut av Föreningen ett Fritt Papua och Östtimorkommittén. Tidskriften skickas till de två föreningarnas medlemmar, prenumeranter, bidragsgivare samt media och beslutsfattare. Därför behöver föreningarna allt stöd de kan få till utgivningen. Ge bort en prenumeration eller stöd tidningen ekonomiskt genom att skicka ett bidrag till plusgirokonto 1 81 92-5 och ange *Merdeka* på talongen.

B

Porto betalt

Avsändare:
Östtimorkommittén
c/o Pollak
Wiboms väg 12
171 60 SOLNA

Kom ihåg att anmäla adressändring.

Liten bank stor skandal för presidenten

Sedan november förra året sprider sig nyheter om Bank Century. Den här banken är inte så känd bland allmänheten, eftersom den inte är en av de stora bankerna i Indonesien. I början väckte nyheterna om banken inte allmänhetens intresse, men nu är i stort sett i alla medier fulla av nyheter om den lilla banken.

Det började med att två tjänstemän, Chandra Hamza och Bibit Samad Rianto, från anti-korruptionskommissionen (KPK) blev arresterade av polis på order av högsta domstolen. Anledningen var inte att de var inblandade i förskingring av bankens pengar i egna fickor utan att de började utreda bankens affärsverksamheter. Det blev en utmaning för regeringen under ledning av president Susilo Bambang Yudhoyono (SBY) och hans närmaste man Budiono, som på något sätt hade givit tillstånd för att ge banken 700 miljoner dollar i syfte att banken skulle kunna komma ur sina finansiella problem. Förklaringen är att banken är viktig för samhället och att den därför måste räddas för att undvika negativa konsekvenser för samhället.

Mediarapportering

När medierna skrev om anklagelser för korruption mot de två männen och deras verksamhet började allmänheten att reagera. Folk protesterade genom massaktioner och demonstrationer som spred sig snabbt över hela landet, eftersom de två tjänstemännen ansågs ha gjort ett mycket bra jobb mot korruptionen som är en tung belastning för landet. Det sägs också att arresteringen är ett försök att mörklägga deras korruptionsundersökningar. Samtidigt kräver de som protesterar att de två tjänstemännen måste friges omedelbart.

Dessutom anses arresteringen vara ett sätt att stoppa undersökningen av bankens inblandning i affären som omfattar president Susilo Bambang Yudhoyono och vice presidenten Budiono i Bank Century, som går ut på att deras valkampanj finansierades av banken.

Bankskandalen är en dåligt start för SBY i början av hans andra mandatperiod med sitt hundradagarsprogram. Den har också lett till att han blev tvungen att avstå från sitt officiella besök till Australien, skriver *The Australian*.

Tidningen *Asia Times* hade den 6 november en artikel med rubriken "Corruption Bomb explodes in Indonesia". I den står bland annat att bara några månader efter att SBY hade återvalts med stor majoritet på ett program mot korruption hade protester och demonstrationer och upprop för revolution mot hans regering hörts på gatorna i huvudstaden och andra städer: "Revolution, revolution, revolution, revolution till döds!" Dessa rop hade inte hörts sedan 1998, då den förra diktatorn Suharto störtades. Antikorruptionsaktivister och andra demonstranter protesterade mot presidentens påstådda inblandning i bankaffären och krävde att han ska häva arresteringen av de två framgångsrika och allmänt respekterade tjänstemännen Chandra Hamza och Bibit Samad Rianto i kampen mot korruptionen. Den 19 november hade samma tidning rubriken "Honeymoon over for Yudhoyono".

Den indonesiska tidningen *Kompas* skrev den 26 november att i ett samtal med USA:s ambassadör i Jakarta, Cameron R Hume, säger denne att amerikanska investerare inte är oroliga för Indonesiens säkerhet, men är mer oroliga över landets rättssystem.

Jeffery Winters, som är politiskt sakkunnig vid amerikanska Northwest University, Department of Politics i USA, deltog i seminariet med temat "The Origins of Oligarchy in Indonesia" som hölls på *Universitet Pajajaran* i Bandung. Han säger att om det skulle vara sant att det demokratiska partiet fick stödpengar från Bank Century under valkampanjen, då kan SBY tvingas avgå från sin post och regeringen skulle betraktas som orättfärdig. Staten måste då göra om valet.

Hendrik Amahorseja